

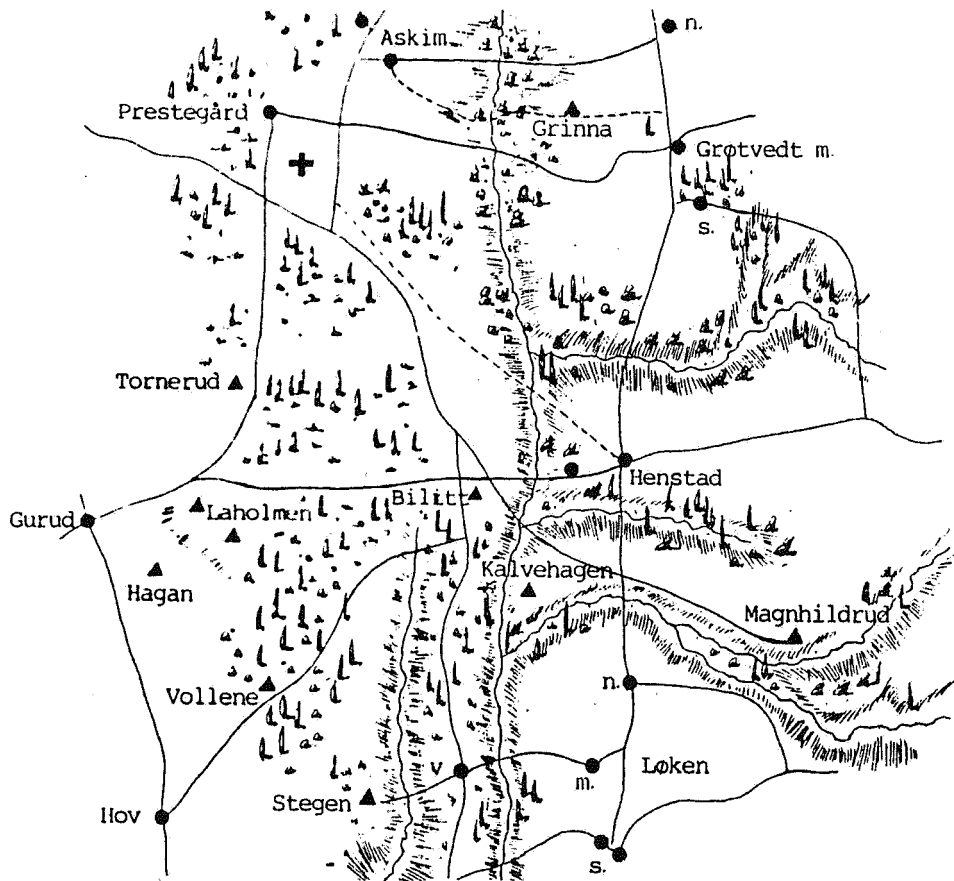
ARNE LYSTAD

ASKIMBYEN

En kortfattet beskrivelse av
sentrumsutviklingen i Askim
slik den kanskje var

Kåseri I

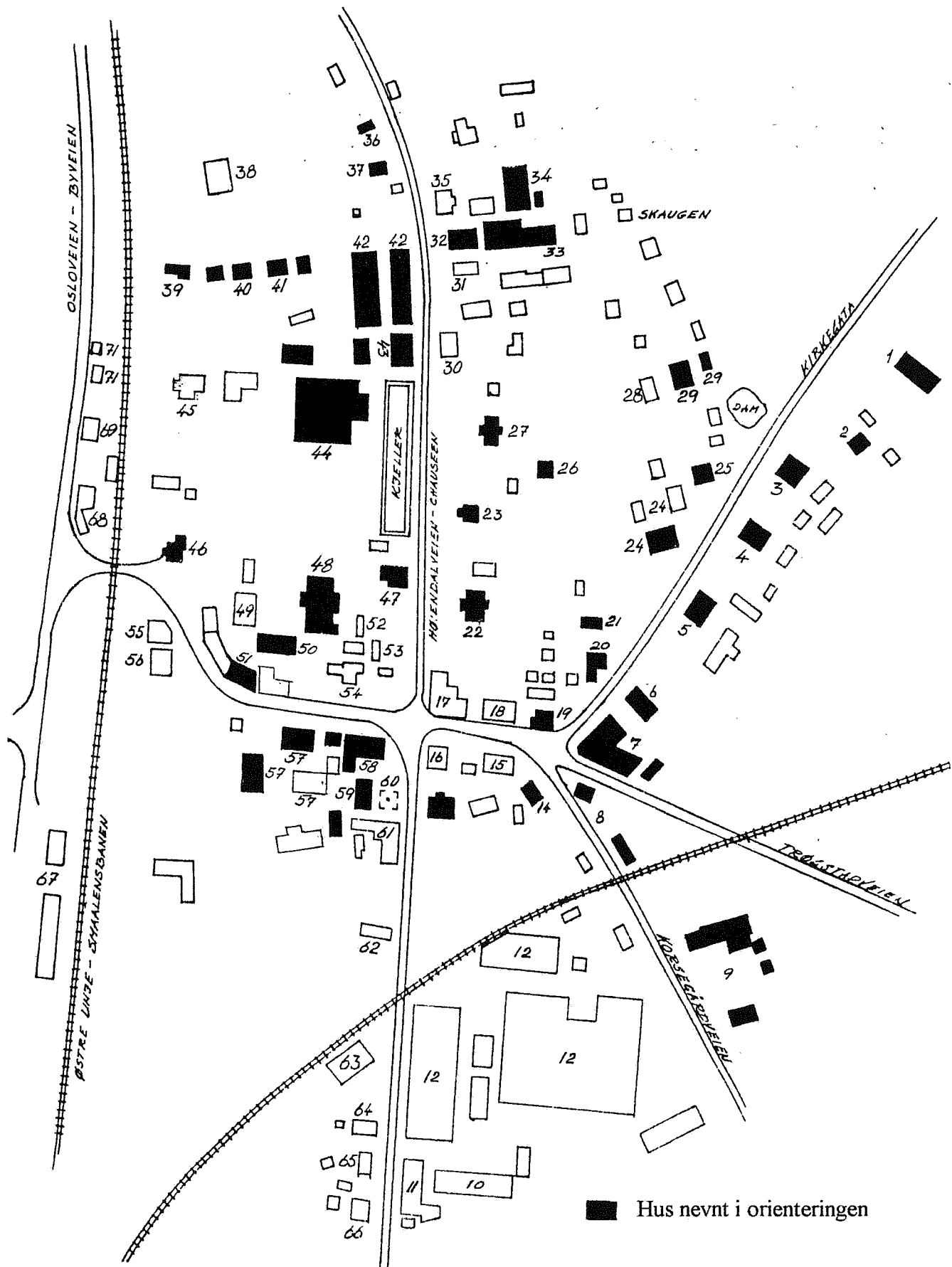
Sentrumsområdet i slutten av 1700-årene

Nummererte eiendommer på kartet

1. Klokkergården
2. Solvang (Anton Jenseg)
3. Fredriksborg (Fredrik Skjolden)
4. Oskarsborg (Oskar Skjolden)
5. Finstad (Skjoldengård)
6. Bethesda (Frelsesarmeen)
7. Østfoldgården
8. Enevold (Londonerbasar/Rui)
9. Nedre Henstad (gårdsbruk)
10. Universal Maskinverksted
11. Tvetengården/bilverksted
12. Viking Gummivarefabrikk
13. Bilitt (skystasjon/forretninger)
14. Byslet (Wernlund/Brdr. Ruud)
15. Alfheim (kafe/forretninger)
16. Skakstadgården
17. Apotekergården
18. Mads Borge (Høyres Hus)
19. Mads Borge (bakeri/skomakere)
20. Lerbekk (skomakere)
21. Hovde (Haga/Rustad)
22. Dr. Randers/tannl. Skjørten
23. Pensjonat/spisested
24. Skjolden (snekkerverksteder)
25. Herstad (Villa)
26. Holt (25 mål fradelt Hov 1873)
27. Hångmanngården
28. Andre Folkets Hus - Folkets Røst
29. Bråtali (Hagas første verksted)
30. Fristad
31. Smie (smed Støen)
32. Første Betania (Aksel Haga)
33. Askim Mek. Verksted
34. Snekkerverksted Jens Jensen
35. Gimle (villa/kontor)
36. Vestråt (rektorbolig)
37. Skoven (Bospareklubben)
38. Heimen (villa/ungdomslokale)
39. Lunnestad (villa)
40. Brænna (villa)
41. Kolberg (villa)
42. Møbelkunsten (trevarefabrikk)
43. Villa/forretninger
44. Møbelkunsten
45. Villa Aarsten
46. Stykken (Kolonial)
47. Aarstad (Cafe Rudolf)
48. Fram forsamlingslokale - bank
49. Borgen Trykkeri (Øvre)
50. Slakteri (?)
51. Amalie Dahls gård
52. _____
53. Borgestad (?)
54. Fiskeforretning (?)
55. Brannstasjon
56. Første Meieri (Sporten)
57. Korsvold (Guderud)
58. Romiegården
59. Grønvold (garveri/bakeri)
60. Bensinstasjon (Sig. Nygaard)
61. Valstad (Killingmoe)
62. Første El.verk
63. Askim Mølle
64. Lindal (villa)
65. Kr. Ihlen (villa)
66. Olaf Huse (villa)
67. Jernbanestasjon
68. Bokhandel/fiskeforretning
69. Telefonsentral
70. Muligens Grytebua
71. Første arrestlokale

Sentrum nord for Osloveien

Kopi av kart fra før 1935

Litt om sentrumsutviklingen i Askim

Orienteringen er bygget på de notater jeg har om utviklingen av sentrum i Askim, fra bondejord til stasjonsby og industri/handelssenter for deler av Indre Østfold. Det er alltid en tidsbegrensning for et kåseri, i dette tilfelle 45 minutter, og orienteringen måtte derfor bli begrenset i detaljbeskrivelse av utviklingen. Det medførte også at jeg ikke kan nevne alle hus som etter hvert ble bygget i sentrum, heller ikke gjengi alle opplysninger jeg har samlet om de eiendommer jeg beskriver.

I mitt arbeide med å samle opplysninger om utviklingen av sentrum i Askim, har jeg fortrinnsvis konsentrert meg om å få nedtegnet det vi kaller folketradisjon, altså det eldre askiminger personlig husker, og hva de har hørt blitt berettet fra barnsben av. Deler av opplysningene jeg har fått kan derfor være tvilsomme, hukommelsen er ikke alltid å stole på, men i de tilfeller jeg har vært i tvil om en opplysning er helt korrekt, har jeg forsøkt å få den bekreftet av flere personer før den er ført i penn.

Vi vet ikke når den første steinalderjeger streifet innom området vi i dag kaller Askim, men det var trolig omtrent samtidig med den første bosetting man kjenner i Østfold, på Høgnipen i Rakkestad for omlag 10 000 år siden. De mennesker man har funnet spor etter der var omstreifende fangstfolk som ikke var så lenge på et sted før de dro videre.

Men vi har sikre spor i boplassene ved Glomma etter de steinalderfolk som var her for 7 000 år siden, og funnrikdommen på begge sider av elven oppover, fra Vamma til Kjellås, er så stor at de må ha vært i dette område lenge, så lenge at vi kanskje kan kalle dem for de første *askiminger*.

Før vi tar for oss noe av den tidligste sentrumsbebyggelsen skal vi se litt på utviklingen fra da steinalderfolkene holdt til ved Glomma og fram til den tiden sentrum begynner å tone fram. Historisk vet vi lite om bygda fram til gammelnorsk tid (1000-1349), og det betyr at beskrivelsen av utviklingen i Askim i denne perioden må bli noe spekulativ. Men det er lov å spekulere, -og spennende.

Askim februar 2000
Arne Lystad

De første «tettsteder»

En mengde funn fra steinalder viser at Askims første innbyggere holdt til langs Glomma, mellom Kjellås og Vammeli. De fleste av funnene er fra den såkalte Nøstvedtkulturen som var i dette område for omlag 7000 år siden.

Ved Kjellås er registrert fire sikre og en usikker boplass fra steinalder, som alle ga funn av forskjellige slag.

På en gresslette ned for Glomvik er gjort flere funn som tyder på at det også her var en eller flere boplasser.

På Vrangentangen, og i nærområdet, er det funnet boplasser, flint og redskap, og sporadisk er det gjort lignende funn på hele strekningen fra Kjellås til Vamma.

 Utgravde boplasser

 Sannsynlig boplasser

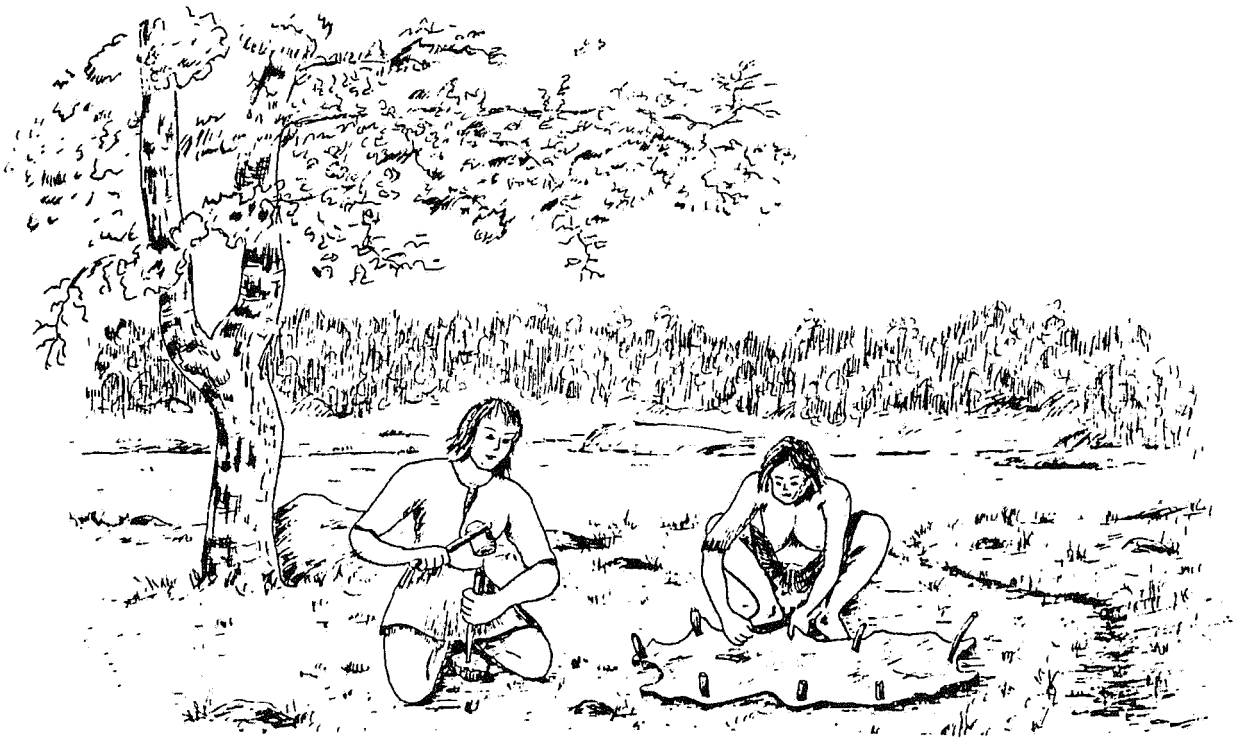

Den første bosetting ved Glomma

Gjennom mange år har jeg samlet opplysninger om det gamle Askim, så da jeg for noen måneder siden ble bedt om som en del av Tusenårsfeiringen å arrangere et par byvandringar og fortelle om det gamle sentrum, hadde jeg et godt utgangspunkt i disse notatene.

Jeg begynte å ordne dem, og supplerte litt ved å snakke med en del personer, og etter hvert fikk jeg en følelse av at det løp en såkalt rød tråd gjennom utviklingen fram mot det nåværende sentrum. Det virket som om utviklingen på en måte var naturgitt, at det ikke var tilfeldig at sentrum ble akkurat der vi har det i dag.

Jeg bestemte meg derfor for å gå så langt tilbake jeg kunne komme for eventuelt å avdekke om dette inntrykk var riktig, og måtte da begynne med de første askiminger, og så fra dem forsøke å følge utviklingen framover til vårt århundre.

De første askiminger finner vi ved Glomma for 7000 år siden. Havet sto da 50 meter høyere enn nå, og det gikk en fjordarm inn til Kykkelsrud hvor daværende Glomma rant ut i denne fjordarmen. På begge sider av elveosen var det steinalderboplasser. Men det var ikke bare ved elveosen ved Kykkelsrud disse folkene holdt til, både ovenfor og nedenfor Kykkelsrud finner vi spor etter dem.

Ekspertene har hittil ment at steinalderfolkene etter hvert forsvant, og at en senere innvandringsbølge førte med seg en jordbrukskultur som med tiden førte fram til den nåværende samfunnsstruktur. Jeg har aldri vært enig i det, jeg har aldri forstått hvorfor disse fangstfolkene skulle oppsøke nye boplasser når de allerede var etablert et sted med rike fangstmuligheter, slik som i Askim med elven rett utenfor boplassen og fangstterreng i stor omkrets på begge sider av elven.

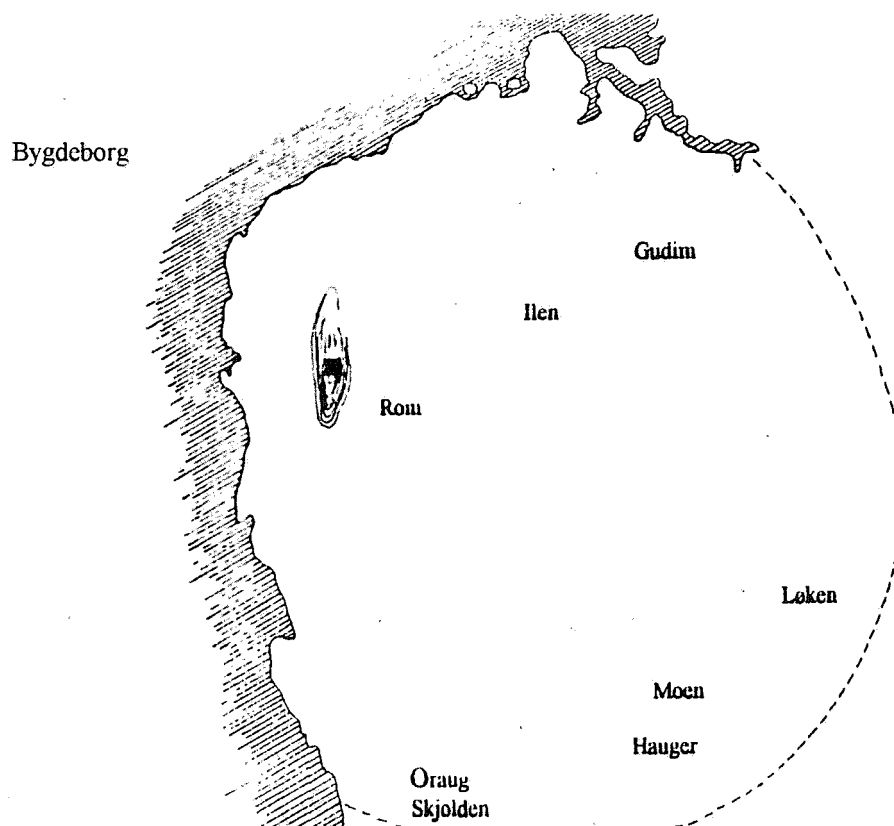
Jeg har alltid ment at disse folkene etter hvert utviklet et enkelt jordbruk ved siden av jakt og fiske, at etterkommere av de første askiminger ved Flatmark, Oraug, Glomvik, Kjellås og andre steder langs elven, en gang dro innover i bygda og ryddet jord, og i dag er det visstnok også av ekspertene akseptert at utviklingen trolig stort sett forløp slik. Jeg har inntrykk av at ideen om en innvandringsbølge er på vei ut.

Uansett kan vi si at det første «sentrum» i Askim var på strekningen fra Vamma til Kjellås. Hvis det så er riktig at disse folkene med tiden søkte innover i landskapet og ryddet gårder, ville det også skje en forflytning av sentret fra elvekanten til et sted i området for gårdsdannelse.

Utgangspunktet for en leting etter dette sentrum blir da de gårdene vi i rimelig nærhet av elven mener er de eldste. Det eneste vi har å bruke er gårdenes navn, så utvelgelsen er ikke 100% sikker, men gårdsnavnene Skjørten, Skjolden, Oraug, Hauger, Moen, Løken, Gudim, Ilen og Rom mener man vanligvis hører hjemme i tiden før og like etter år 0 og indikerer en første gårdsdannelse.

Disse gårdene danner en halvsirkel øst for elven, og det er da sannsynlig at området innenfor halvsirkelen er bygdens andre sentrumsområde, og at den spede begynnelse på et bygdesenter med tiden ville utvikle seg innen dette område.

Vi forflytter oss noen århundrer framover, til folkevandringstiden (400-600 e.Kr.), tiden da det ble bygget bygdeborger. En slik borg kunne ikke bygges av en gård alene, heller ikke bemannes av en gård alene, og det er nærliggende å tro at noen, kanskje alle gårdene som ligger på denne halvsirkelen og innenfor den, var delaktige i byggingen og eventuell bemanning av borgen på Romsåsen.

Det betyr at etter borgbyggingen kan vi betegne området innenfor halvsirkelen også som et maktsenter i et større område. Her var det ressurser tilstede, -nok til å bygge en festning eller forsvarsverk, nok folk til å bemanne anlegget, og dermed var også en konsentrasjon av makt til stede.

Det er naturlig at det etter hvert utvikles et sentrum i et slikt område, men området var stort og spørsmålet vi skal forsøke å finne svar på er hvorfor dette sentrum vokste fram akkurat der det er i dag og ikke et annet sted. Var det på forhånd noe tilstede i det senere tydeliggjorte sentrumsområde som påvirket utviklingen?

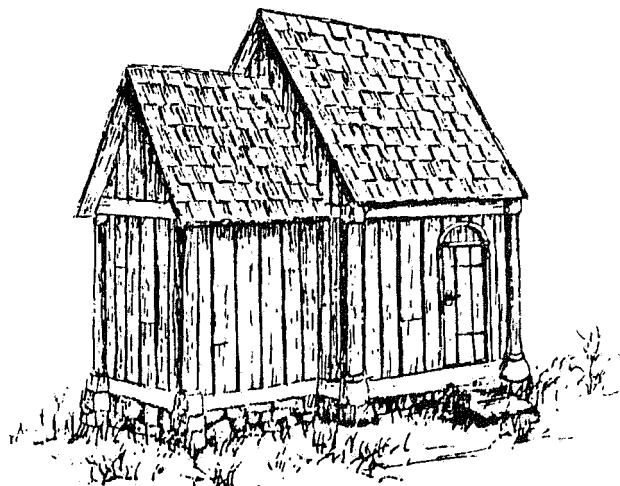
Noen mener at det var kirkens tilstedeværelse som dannet grunnlag for sentrumsdannelse, men det gir ikke et fullstendig svar. Vi må da spørre hvorfor kirken ble plassert akkurat der den ligger, og ikke et annet sted? Var det kanskje i folks bevissthet allerede et sentrum der den ble plassert i andre halvdel av 1100-årene?

Forklaringen hos folk flest er at kirkene vanligvis ble lagt på høyder som ga mest mulig utsikt over bygda, og om stedet ikke var et sentrum i bygda før kirken kom, så førte kirken til sentrumsdannelse i nærområdet. Forklaringen kan ligge der, men vi har en annen forklaring som nok er mer interessang. Noen eksperter hevder at den første kirken ofte ble lagt på et tidligere kultsted, eller i nærheten av et slikt sted. Det var en del motstand mot den nye kult i begynnelsen, og man mente visstnok at ved å plassere kirken på eller nær kultstedet forhindret man den tradisjonelle bruken av det og fortsatt dyrking av den gamle religion og de gamle guder.

Den siste forklaringen på kirkeplassering er interessang i vårt tilfelle. Vi har nemlig et kultsted ved kirken, og siden et kultsted var et samlingssted for et større område, dannet det også et sentrum for et større område. Det er derfor trolig at da kirken skulle plasseres var det bare et sted innenfor den skisserte halvsirkel som var aktuelt, -på selve kultstedet eller i nærheten av dette. Slik eliminerte man kultstedet, og slik markerte man samtidig hvor bygdas sentrum fortsatt skulle være.

Offeret, en høyde like nord for kirken, på veien mot Gudim, var sannsynligvis et hedensk kultsted og senter langt bakover i tiden. Der fant jeg for et par år siden rester av en steinring fra Keltertid, 500 f.Kr.- Kr.f., et hellig hegn rundt en offerplass, og kanskje rundt noen flatmarksgraver. Denne ringen og 10 små graver fra samme tid, pluss restene av en gravrøys fra eldre bronsealder, 1500-1000 f.Kr., forteller at det sannsynligvis har vært en storgård med en mektig bonde et sted i området hvor kirken ble bygget, noe som også indikerer et sentrum for et større område.

Omtrent slik var trolig de første kirker, bygget av storbonden på egen grunn.

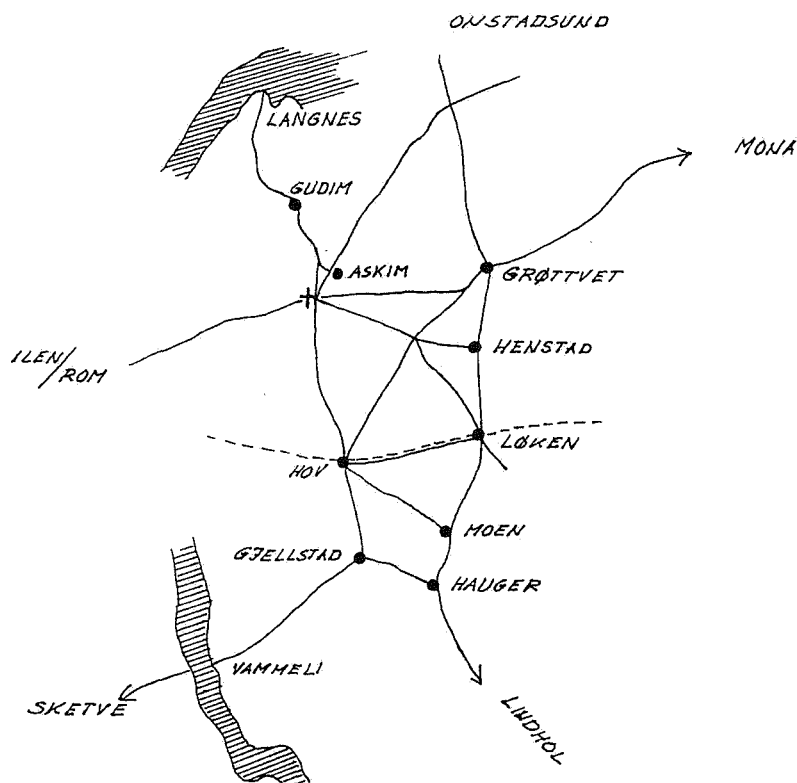
Hverken Askim eller Gudim kan være denne gården for begge gårdene er århundrer yngre enn røys, steinring og de eldste gravene. Det er dessuten 40 gravhauger totalt i kirkeområdet, fra Offeret til stadion- sykehusområdet, hauger som delvis ligger for langt fra Gudim til å tilhøre den gården, og delvis er for gamle til å tilhøre Askim. De fleste må tilhøre en ukjent gård i området.

Det er altså mye som tyder på at kirkeområdet var et senter før steinkirken ble bygget. Høyst sannsynlig var det også allerede fra 1000-årets begynnelse en liten trekirke der steinkirken ble bygget. Vi vet at Viken ble tidlig kristnet, kanskje før år 1000, og det er helt utenkelig at gudstjenestene foregikk i friluft i omlag 150 år, helt til steinkirken ble bygget i andre halvdel av 1100-årene.

Hvis det forholder seg slik, har vi nok en indikasjon på mektig bonde i området. Det heter nemlig at de mektigste bøndene, på kongens oppfordring, lot bygge små, private kirker eller gårdskapell på sine gårder, -særlig mange i østlandsområdet, heter det.

Utviklingen mot nåværende sentrum

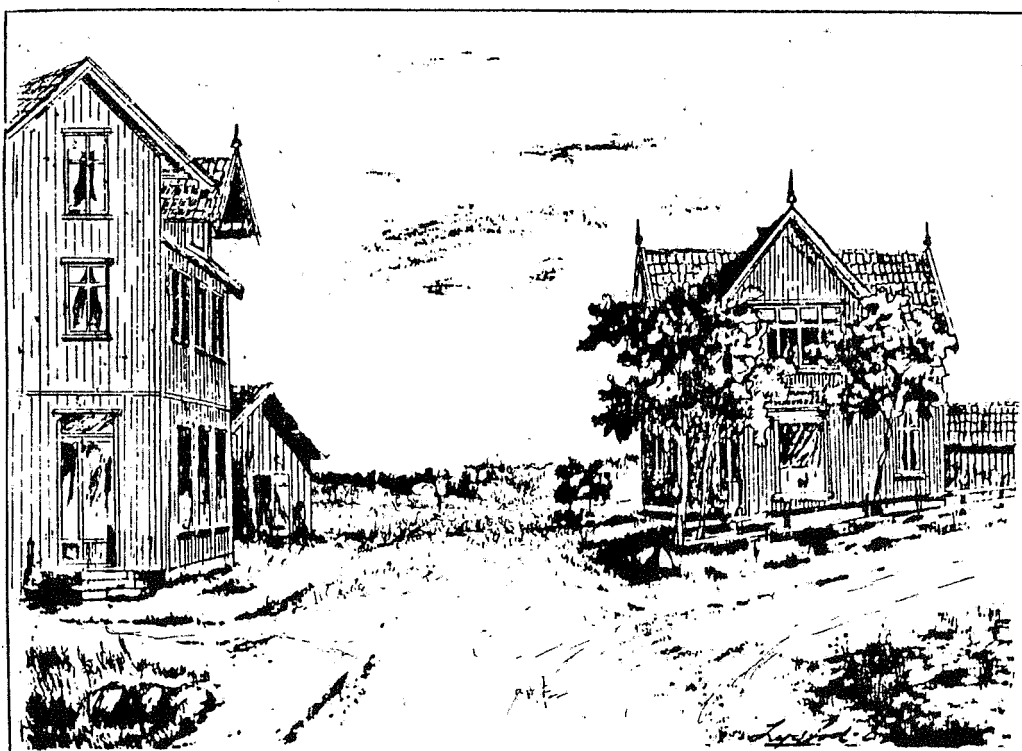
Det er naturlig at en utvikling mot et sentrum for hele bygda fortsatte i dette området. Like nedenfor kirken, på Henstad Plass møttes dessuten flere veier, både bygdeveier og veier fra nabobygdene og dannet et kryss som tydeligvis ble sett som viktig. Det ble tydelig markert da herredsstyret skulle anbefale for stortinget hvor jernbanestasjonen burde plasseres, og anbefalte at den ble lagt ved Bilit/Henstad, fordi, som man skriver: «der møtes bygdeveier og veier fra nabobygdene Trøgstad og Eidsberg».

Slik var trolig sentrumsområdet med gjennomfartsveier omkring år 1000. «Veiene» var på den tiden en kombinasjon av fotstier, ridestier og kløvstier.

Det er derfor ikke riktig, som noen hevder, at sentrum kom med jernbane og stasjon. I folks bevissthet var trolig området fra kirken og sydover allerede et slags sentrum i bygda da jernbane og stasjon kom i 1882. Denne oppfatning blir bekreftet i 1852 da herredsstyret besluttet å anskaffe et kommunehus «midt i bygda», som det het i vedtaket, og året etter kjøpte en del av nedre Henstad for dette formål. Klokkergården ble skole og kommunehus, «midt i bygda». Herredsstyret fastslo altså med sitt vedtak hvor sentrum i bygda var.

1857 kom chauseen og med den 3-4 hus i Hovskogen, det vil si på vestsiden av chauseen (nåværende Skolegata), fra Bospareklubben og vestover mot Middelskolen. Den første spede begynnelse på en bygningsmessig utvikling av et sentrum var i gang.

Henstad Plass. Første del av Børudgården til venstre. Nilsen Wikers Londonerbasar til høyre, senere Lunds Musikkhandel, nå Ruihjørnet. Lille grå hus bak Børudgården var Anders Sekkelstens skysstasjon. Anders Sekkelsten kjørte drosje.

Bilitt

Men det første huset i sentrum var trolig allerede gammelt da dette skjedde. Det var huset på Bilitt, en liten plass som var ryddet under Henstad i begynnelsen av 1700-tallet, men som i 1790 ble lagt under nordre Løken. Og Bilitt lå ved veikrysset herredsstyret henviste til når de anbefalte plassering av stasjonen, -ved Henstad Plass.

Det heter at det var handel på Bilitt allerede tidlig i 1850-årene, da var nemlig Iver Hansen godkjent som ølhandler der, og i 1857 er Bilitt nevnt som Skysstasjon. I 1860 er stedet nevnt som landhandel, og i 1865 står Lars Andreassen oppført som ølhandler ved Bilitt.

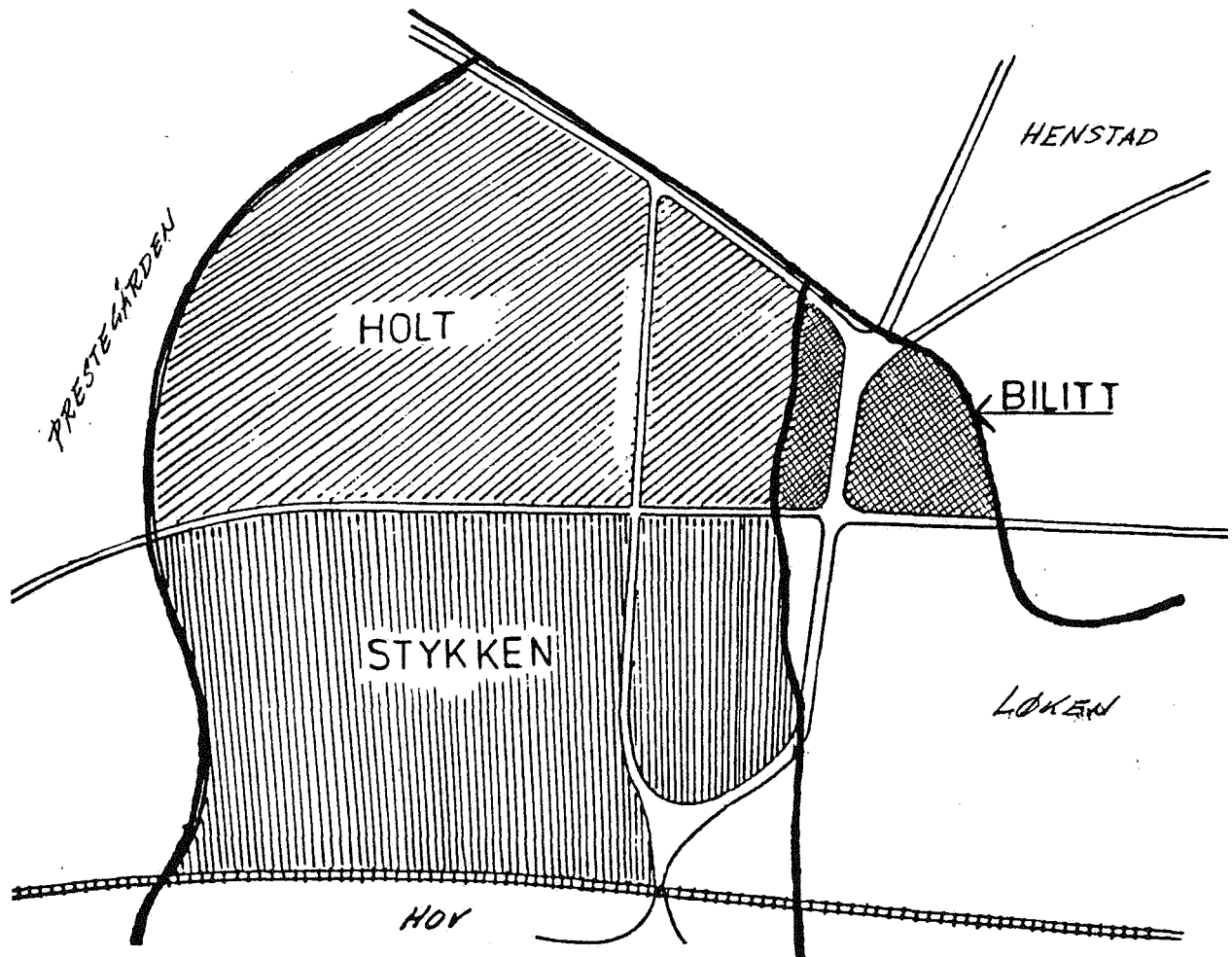
I begynnelsen av 1870-årene er hans bror Theodor Andreassen Løken oppført som ølhandler der, og det heter at han på denne tiden solgte både eiendom og forretning til en nystartet handelsforening. 1875 bygget denne handelsforeningen ny bygning ved Bilitt, bak den tidligere bygningen. Det vil si i bakgården til Torvgården.

Etter at eiendommen Bilitt hadde skiftet eier flere ganger ble den i 1882 kjøpt av børsemaker O.C.Maseng som i den nyeste bygningen drev børsemakerverksted med mange ansatte. Børsemakeren flyttet senere til Oslo med sin virksomhet, og bygningen ble overtatt av hans bror Johannes Maseng som drev landhandel i Bilitt til han i 1918 solgte til slakter og pøsemaker Haakon Woldstad.

Byslet

Byslet er huset ut mot Henstad Plass hvor baker Andersen i dag har sitt utsalg. Det er ingen som husker når huset er bygget, og hvem som bygget det. Det er fortalt at det var handel der allerede på 1850-tallet, men det virker lite sannsynlig. På den tiden var det ølhandel i Bilittbygningen, og da trolig også landhandel, og det virker lite trolig at det var to landhandlerier så nær hverandre samtidig på den tiden.

Det var to lokaler ut mot Henstad Plass i det huset vi har ved Byslet i dag, og fra 1920-tallet finner vi skredder Wehrnlund i lokalet mot Henstad. I lokalet mot Alfheim finner vi skomaker Myrås med verksted og skoutsalg, og etter ham skomaker Holien der. I dag er baker Andersen i i lokalene ut mot Henstad Plass.

Skoven

Bospareklubbens boligblokk er bygget på plassen Skoven under Hov. Skoven er nevnt første gang 1875 da det ble bygget ny stue der, men det heter også det var hus på Skoven allerede 1850. Aabol mener imidlertid at skomaker Hilmar Kastet bygget hus på eiendommen da chausseen kom i 1857. Han nevner også Hans Dammens hus i forbindelse med chausseen, og det var vel da et av de gamle husene vi husker mellom Skoven og Middelskolen.

Klokkergården

Som nevnt før ble eiendommen kjøpt av kommunen til kommunehus i 1853. Den var da på 79 mål aker og eng. 1867 ble Klokkergården påbygd med tømmer fra den nedrevne prestegården.

Grønvold

Grønvold er eiendommen hvor Romiegården ligger. Første bygg vi kjenner på Grønvold er garveriet som lå i bakgården til nåværende Romiegård. Ifølge en tradisjon bygget i 1865 og i virksomhet i 10 år. Ifølge en annen tradisjon var bygget der allerede i 1860.

1870 er det slutt på garverivirksomheten, for da finner vi baker Gulliksen i bygningen. Fem år senere er Gulliksen i Bilitt. Oluf Bergs hadde også i bakeri i Grønvold til han i 1916 solgte både eiendom og bakeri til G.W.Romie og flyttet til Grindaheim (Gjestegiveriet).

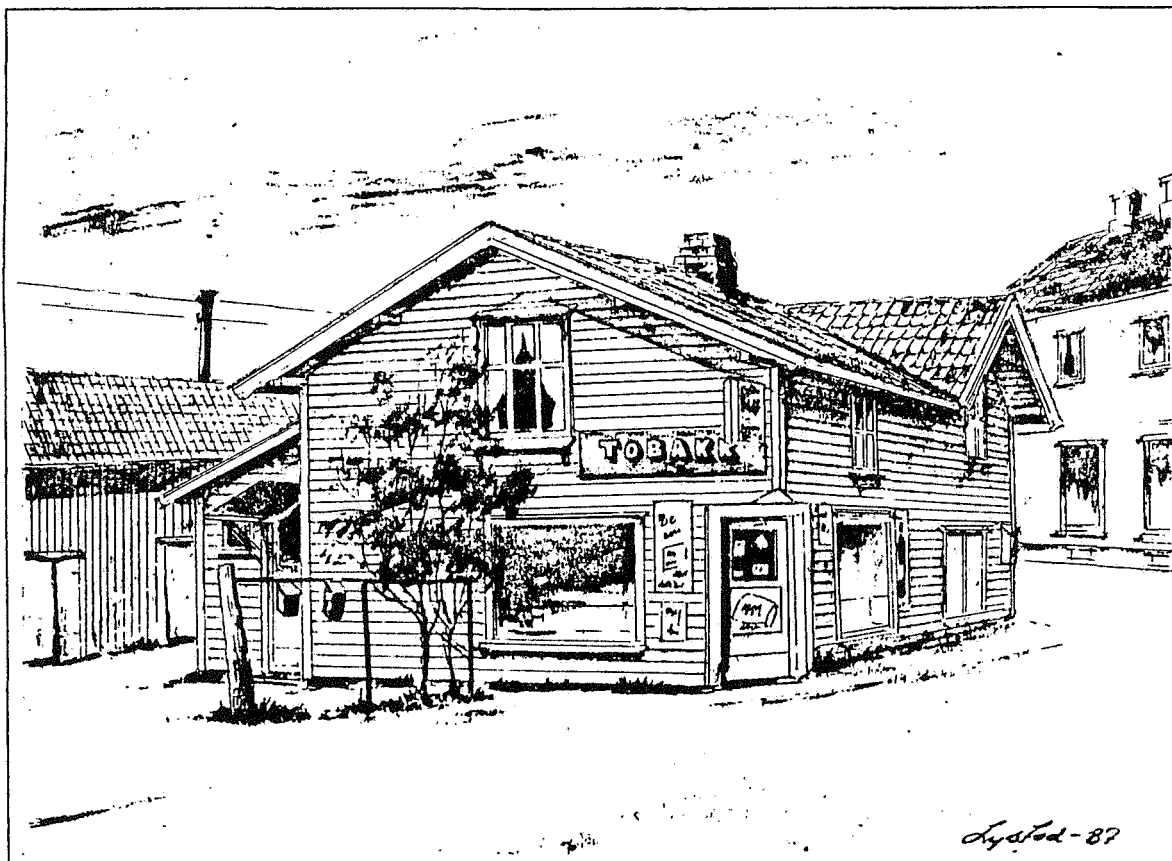
1920 bygget så Romie nåværende Romiegård og flyttet konditoriet dit. Bakeriet beholdt han i Grønvold.

Delingsrud

Delingsrud var det lille stedet hvor Norolstasjonen på Eidsbergvegen ligger i dag. Bruket var på 5 mål og ble fradelt Løken 1874, men allerede da chausseen kom ble det bygget hus der. Bror av doktor Randers, som var prest, bodde en tid på Delingsrud. Han var gift med søster av sin brors kone. Siste som bodde der var drosjeeier Brettingen med familie.

Haugerud

Haugerud lå på vestsiden av rundkjøringa ved mølla, og tunet lå på holen omtrent der polbygget ligger i dag. Bruket ble fradelt nordre Løken i 1860 og var på 61 mål. Dybedahl hadde utgangspunkt for sin drosjevirkosomhet ved Haugerud, og fru Dybedahl hadde kafè- og restaurantvirksomhet der i 1920-årene. Senere er stedet kjent under navnet Folkekjøkkenet fordi ubemidlede der kunne hente mat i spann.

Mads Borges hus v/Henstad plass. Senere kalt Tvetergården. Sist brukt av Martin Sørum, «Martin's Godtebutikk».

Frydheim

Frydheim var huset på hjørnet mot Henstad Plass, rett overfor Børudgården. Tomten ble utskilt i 1888, men huset er bygget lenge før. Aabol nevner bygningen blant de som var tilstede i 1870-årene, og det heter at baker Gulliksen flyttet sitt bakeri fra Bilitt til Frydheim. 1907 finner vi en ny baker i Frydheim, det er Mads Borge som var der med bakeri, utsalg og konditori til han i 1919 bygger Midtslet på nabotomten og flytter utsalg og konditori dit. Bakeriet beholder han i Frydheim.

I leiligheten i annen etasje bodde fra ca. 1920 til slutten av 1930-tallet Sigurd Nygaard med sin familie. Etter Nygaard flyttet Ragnvald og Anna Tvetter inn i leiligheten og startet frukt- og tobakksforretning i det tidligere bakeriet. Videre finner vi i Frydheim sadelmaker Ullriksen og skomakerne Krogstad, Karl Lund, Myrås, Leif Andersen og Viggo Hol. Siste forretning i Frydheim er Martin Sørums frukt- og tobakk.

I partiet mellom Frydheim og Midtslett hadde Ragnvald Tvetter mobil pølsevogn.

Holt

Holt ble fradelt Hov i 1873 med 25 mål. Alle tomtene mellom Skolegata i syd og Kirkegata i nord, bekken bak apotekergården i øst og prestegårdsgrensen i skråningen mot stadion i vest, er skilt ut fra Hov (Holt).

Hångmanngården, som lå omtrent der Prix ligger i dag, ble i 1918 fradelt Holt, men bygningen hadde stått der siden Johs. Bergersen begynte forretning på Holt. Han hadde drevet forretning på Oraug, men flyttet 1873 en bygning fra Oraug til Holt, utvidet den og startet landhandel. Gården er oppkalt etter Bergersens svigersønn Gustav Hångmann, som overtok Hångmanngården etter svigerfaren. Hångmanngården er i dag på museet og brukes som møtelokale og handelsmuseum.

Utviklingen fra 1880-årene og fremover

Smie ved stasjonen

I 1880-årene lå det en smie ved stasjonen. Det behøver ikke bety at den lå i nærheten av stasjonsbygningen. Det var hele området vi i dag kaller det indre sentrum som ble betegnet «ved stasjonen». Hvor smien eksakt lå har jeg ikke klart å finne ut, men det heter at Karl Hoff drev smedvirksomhet der til 1886. Hoff var mer enn vanlig smed, han bygget også slåmaskiner og treskeverk, heter det. Kanskje vi kan si at dette var bygdens første mekaniske verksted?

Korsvold

Guderudgården, som vi var vant til å si, ble bygget der vi senere fikk Guderudparken, mellom Sporten og Byggekompaniet. Det heter at Karl Onstad lot bygningen oppføre og begynte handel der i 1881, og at huset ble bygget av byggmester Davidsen som var nordlending. Det fortelles at Davidsen også bygget Skjørtenvillaen, før han dro nordover igjen.

1890 overlater Hans Guderud handelen ved Korsegården til Johs. Guderud og flytter sin handel til Korsvold. Det berettes at Guderuds landhandel var den best assorterte i Askim på den tiden. Korsvold var en staselig bygning i sveitserstil, og vi finner her en tid også bygdens apotek.

Østfold Byggekompani

Dette er også en Korsvoldbygning, visstnok ført opp av Guderud etter at han flyttet til eiendommen. I andre etasje var det kafe, og i den lange, lave murbygningen i bakgården hadde Karl Jahren sitt bilverksted fra 1927 til langt etter siste krig.

Noen husker kanskje også pøsebua til pøsemaker Johannessen, mellom Byggekompaniet og Romiegården.

Stykken

Det har forundret meg ofte hvor lite gamle askiminger vet om eiendommen Stykken. Når jeg spør hvor var Stykken, får jeg ofte til svar at det var huset som lå litt foran Snackbaren, mot Øvreplassen, forretningen der Thea Nilsen og senere Jens Aamodt handlet.

Stykken er 20 mål av Hov som ble kjøpt av Aarsten i 1895, og var et område mellom jernbanen i syd og Skolegata i nord og Heimen i vest.

Mot øst stoppet Stykken ved grensebekken mot Løken, som sannsynligvis har svinget litt før den krysset nåværende Gågate. Amalie Dahls hus, hvor kafè Norrøna var i annen etasje, er nemlig skilt ut fra Stykken, mens det ser ut til at eiendommene videre langs Gågata fram til Apotekerkrysset er skilt ut fra Løken.

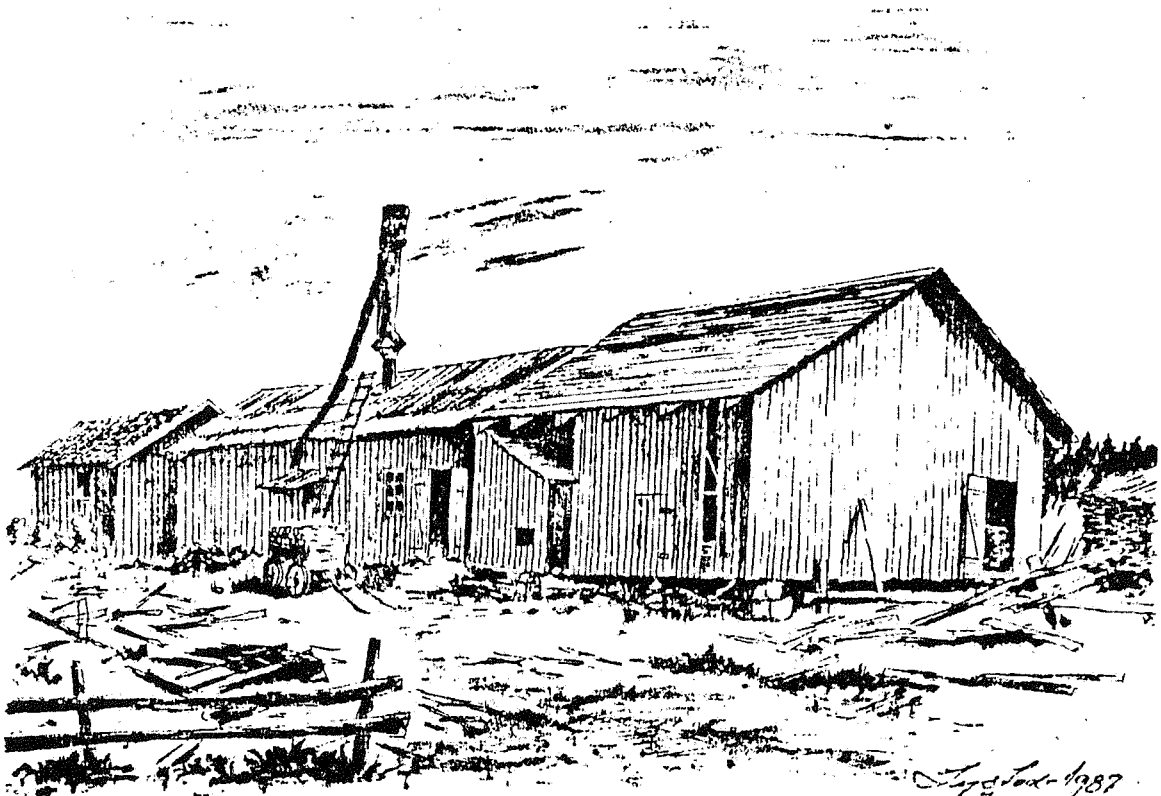
Forretningsgården Stykken, foran Snackbaren, ble bygget i 1882 av Karl og Thorvald Løken for landhandelvirksomhet. Om det var andre som handlet mellom brødrene Løken og Thea Nilsen er uvisst, men fra ca. 1900 finner vi henne der med kolonialforretning. I 1930 årene var Oline Skausgaard på Stykken med landhandel, og til slutt finner vi Jens Aamodt i det gamle landhandleriet.

Noen av landhandlerne i Askim tok mot melk fra bøndene den gang, og sendte den videre med jernbanen til Melkeforsyningen i Oslo. Thea Nilsens regnskap for 1890-årene viser at hun hadde 20 melkeleverandører, og at hun i vinterhalvåret tok mot 2-3000 liter melk og i sommermånedene opp til 4-5000 liter. På denne tiden var prisen pr. liter håndskummet melk 5.5 øre, 50 øre for fløte og kr. 1.84 for smør.

Askim Trævarefabrik

Denne bedriften kunne vært verd et helt kåseri alene. Jeg skal imidlertid ta med bare noe av det viktigste, vi skal jo rekke over så mye som mulig av sentrum.

Jeg har tidligere nevnt Furuholmens transportable tømmer-sag i Hovskogen, altså i det senere Stykkenområdet. Det var begynnelsen på industrieventyret Aarsten. Etter to års drift solgte Furuholmen sagen til Hans og Henrik Hoff. Aarsten kjøpte, som før nevnt, Stykken i 1895, og samme år kjøpte han seg inn i sagbruket med en tredjedel.

Sagbruket på Stykken ca. 1885-87

Sagbruket ble da registrert som Askim Aktiedampsag og Høvleri, og det ble bestemt at virksomheten også skulle utvides til å omfatte snekkerhøvling for snekkere. Fabrikken ble registrert under navnet Askim Trævarefabrik med Aarsten som disponent.

Da virksomheten startet opp i Kykkelsrud ble det behov for brakker, og man utvidet virksomheten til også å omfatte byggevirksomhet. Det ble bygget brakker for Kykkelsrud, for statsbanene bygget man om stasjonene i både Spydeberg og Askim, og i 1904 leverte bedriften dører og vinduer til Aarstens private byggevirksomhet for Norsk Hydro på Rjukan.

Ved byggingen av Rjukan kirke hadde Aarsten også noe arbeide. Blant annet ble stolpene til alterringen dreiet av Karl Hoff, og det fortelles at han fikk mye skryt for det arbeidet.

1908 overtok Aarsten alene hele virksomheten og utvidet til også kjøp og salg av trelast. 1912 begynte han produksjon av møbler i antikk stil, og i 1913 produksjon av Bacula, forskalingsduk.

Etter Aarsten finner vi mange kjente bedrifter i bygningene. Anfinnsen startet opp glasvattproduksjon der, vi finner Askim Radiofabrikk og Safir Plastic i bygningene. Finholdt med fornikling, Morten Karlsen, senere også Ragnvald Karlsen og Geyr Karlsen med blikkenslagerverksted. Erling Olsen med billakkering og Hans Bergerud, senere Kjell Moen med vulkverksted.

Elektriske forretninger var det også i de gamle lokalene, helt til de for kort tid siden ble revet. Først Berger Hångmann, senere Nebb og til slutt ABB installasjon.

I mange år lå det en ubebygd grunnmur ut mot Skolegata. På denne bygde Lund og Skakstad bygningen som senere gikk under navnet Dienststelle.

Vest for Dienststelle lå et to-etasjes trehus som tilhørte Aarstenkomplekset. Der var Anette og Fredrikke Skakstad med hjemmebakeri, og senere finner vi baker Didriksens bakeriutsalg i forretningen ut mot gata. Ved siden av bakeriforretningen var Anna Bechs frisørsalong.

Vest for denne bygningen lå ytterligere en rest av Aarstens virksomhet, lokalene hvor Juliussen i mange år drev sin trelasthandel, Askim Trelastlager kalt. Forretningen som Olav Eek med tiden overtok og flyttet til Trøgstadveien.

Samfundsbygningen

«Samtalelaget», som ble stiftet på Grøtvet den 19. januar 1879 oppførte i 1883 sammen med Skytterlaget og ved frivillige bidrag, «Samfundsbygningen». Det var Askims første forsamlingslokale og lå på høyre side av Hovsveien, like etter Privatbanken.

Løkken

Der som bygget til tidligere Østfold Privatbank ligger i dag ble det i 1885 skilt ut en tomt fra Myrvold, en plass som lå under Hov og dekket et område på vestsiden av Hovsveien. 1890 bygget Thorvald Løken hus på tomten og begynte landhandel der til han i 1897 kjøpte nedre Henstad. 1936 kjøpte Østfold Privatbank eiendommen, og huset ble revet for å gi plass til moderne bankbygg.

Aarstad

Vi forflytter oss til andre siden av jernbanen, til et stykke opp i Randers gate. Der ligger Aarstad, som ble bygget i 1887. Huset går i dag under navnet Mansrudgården, oppkalt etter fotograf Mansrud som hadde fotoatelier i huset fra 1904. Etter Mansrud finner vi flere fotografer i dette atelier: fotografene Bakke, Margit Strøm, Gisle Jonsen, Randulf Kure og Viggo Jensen.

I hjørnelokalet i første etasje hadde fra 1940 og mange år framover Fagforeningene sitt lokale kontor, og til slutt var Vera Sveberg i hjørnelokalet med frisørsalong.

Mansruds første atelier var i det lille huset nederst på tomten, bak Askim Sparebank. Andre vi vet har vært i denne bygningen er frisør Carl Solberg, tapetserer Henry Johansen, Valdemar Kristiansen med sin kunstmie, Rolf Karlsen, Enok Karlsen og Arve Karlsen med blikkenslagerverksteder.

Første Betania

Huset lå foran Askim mek. verksted i Skolegata. Lokalet Betania ble oppført av en frikirkelig forening tilsluttet «Det norske misjonsforbund», og ble innviet 4-11-1888.

1917 kjøpte Bjørkquist huset for kr. 10 000 og etablerte et snekkerverkstedsted i de tidligere misjonslokalene. Bjørkquist flyttet senere over i lokaler på Håndverkertomta, og malermester Gotfred Carlson overtok Betania til malerverksted.

Ca. 1930-32 kjøpte Aksel Haga det tidligere Betania. Han var også malermester og malervirksomheten ble drevet videre i lokalene.

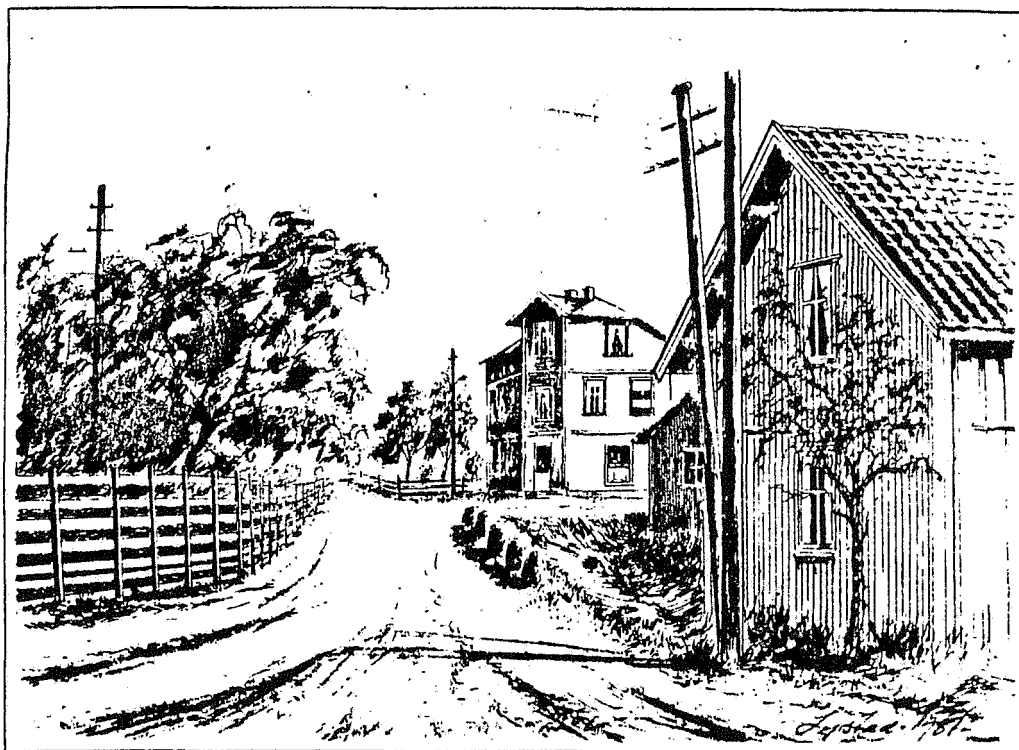
Lundeby

Vi forflytter oss tilbake til sydsiden av jernbanen igjen, til Lundeby, som i 1888 ble skilt ut fra plassen Stegen, som gikk helt opp til nåværende E18. Fra omkring 1900 finner vi skredder Anders Lundeby på dette stedet. Som ung gutt var han kommet til Askim, og ble med tiden en viden kjent skredder. Lundeby ligger tett inn til E18, mellom Vammaveien og Hovsveien.

Granly

Like i nærheten, til Volleneveien og før Folkets Hus, lå Andreas Kroghs snekkerverksted. Bygningen ble ført opp i 1890, og Krogh begynte sin virksomhet der i 1893. Han drev snekkerverkstedet der til sønnen Hans Krogh bygget nytt verksted ca. 1918. Om sønnen overtok, la imidlertid ikke Andreas Krogh ned sin virksomhet, i en krok av sønnens verksted arbeidet han for seg selv.

Hans Krogh var en stund såkalt vandrende gesell i Frankrike og Italia, helt til han kom hjem i 1914.

Jernbanegt. med Stasjonsparken til venstre. Telefonsentralen til høyre. Rett fram Grindaheim med Jernvareforretning, senere Gjestgiveri, nå DnB.

Grindaheim

Grindaheim er et interessant bekjentskap. Jeg kan ikke ta med alt, men skal nevne det mest interessante.

Godtemplarlosjen «Fridheim», stiftet 1884, og avholdsforeningen DNT, stiftet 1887, sluttet seg i 1889 sammen til et selvstendig lag: «Askim Avholdshjem», som i 1891 bygget sitt eget lokale: Grindaheim. 1899 solgte man huset og bygget nytt forsamlingslokale på tomta ved siden av Spinneriet, hvor det fortsatt ligger, det såkalte Avholdslokalet.

Fra 1892-98 drev en aktiehandelsforening landhandel i Grindaheim. Etter foreningens opphør finner vi mange forskjellige personer i huset med forskjellig virksomhet: Johan Thorud, Olaf Eriksen, Johan Tveten, Olav Lindheim og far til frisøren Oscar Jonsen.

Jernvaren A/S, Sæves, Juliussen og Riseng er også nevnt i forbindelse med Grindaheim. Baker Berg var i kjelleren med bakeri, og noen mener at Polykarp Pettersen også var i kjelleren med trykkeri. Det var da muligens etter han var i Folkets Røst-huset der Rådhuset ligger.

I første etasje var det også kafè, og i andre drev Anna Svingningen gjestegiveri i slutten av tyveårene, og Margot og Torstein Hoff fra 1930-årene. I dag ruver DnB's bankbygg på den gamle Grindaheimtomta.

Fram

1896 ble det skilt ut en tomt av Stykken til grunnlovsforeningen «Yngre Konservatives Forening» og «Den konservative Arbeider- og Haandverkerforening». Formålet med tomtekjøpet var å bygge et forsamlingslokale, og året etter, i 1897, ble det overlatt A.C.Furuholmen å føre opp lokalet Fram.

Offisielt heter det at Fram var første kinolokale i Askim. 1906 overtok Askim Sparebank eiendommen og flyttet inn med sin virksomhet.

En del av den kommunale virksomhet var også en tid lagt til Fram.
1935 brant Fram.

Gran

1896 ble fradelt en part av vestre Løken, som ble kalt Gran. Gran var den staselige bygningen mellom hotellet og Romgården, som ble revet da vi fikk ny E18. Fra 1898 var Amtskolen i Gran, i lokaler som var leiet ut av snekker Halstvedt, og det kan kanskje tyde på at det var han som eide bygget og hadde ført det opp.

I begynnelsen av århundret var O. Glesne i Gran med manufaktur, og i 1905 åpnet Amalie Dahl sin manufakturforretning i samme hus. Vi finner også tannlege Hansson med kontor og praksis i Gran.

Skjoldengårdene

I slutten av århundret skjer det saker i Kirkegata som får virkninger langt inn i vår tid. 1897 kjøper nemlig brødrene Oskar og Fredrik Skjolden tomt av eiendommen Holt for bygging av snekkerverksted hvor de skulle produsere møbler.

Tomten lå på hjørnet av Kirkegata og Randersgate. Huset de bygget hadde verksted i første etasje og leiligheter for de to eierne i andre etasje. I begynnelsen av 1920-årene ble det bygget en murbygning på samme tomt, og verkstedet ble flyttet inn i den. Det gamle verkstedet ble forretning og utstillingslokale. Etter hvert bygget brødrene også husvære for sine ansatte, det er de mange små hus vi ser bak Skjoldengårdene.

På andre siden av Kirkegata bygget Skjoldenbrødrene etter hvert villaer for seg selv og sine familier. Det øverste huset heter Fredriksborg og tilhørte Fredrik Skjolden, det andre het Oskarsborg og tilhørte Oskar Skjolden. Det nederste av Skjoldenhusene, ved siden av Frelsesarmeen, er også oppkalt, men ikke etter person. Det heter Finstad, er bygget av Skjoldenbrødrenes far og skal være oppkalt etter hans hjemsted Finstad i Eidsberg.

Fredrik Skjolden drev ved siden av møbelproduksjon også skyssvirksomhet, -med egen bil og sertifikat fra 1915. Broren Oskar var også virksom utenfor verkstedet. I 30 år var han politibetjent i Askim, og i en årrekke brannsjef.

Herstad

Tvers overfor Skjoldenhusene, på andre siden av Kirkegata, lå Herstad som var fradelt Holt i 1899. Børsemaker Maseng eide en tid Herstad, og det var på denne eiendommen Børsemakerdammen lå, dammen hvor det ble skåret is til isbingen ved Bilett.

Johan Tveten eide også Herstad en tid, og her bodde Askims andre jordmor Gina Pettersen. Verkstedformann Johan Heggedal på Auto var den siste som bodde på Herstad.

Villaer i Brugata

Brugata er den lille gatestumpen fra Skolegata og ned til parkeringsplassen Stykken. På venstre side av Brugata lå tidligere fire små villaer. Tre av dem ble bygget før 1900.

1. *Kolberg*. Hans Ihlen eide huset 1916.
2. *Linnestad*. Siste eier før huset ble revet var Odd Løken.
3. *Mellum*. Ingen opplysninger.
4. *Værn*. Bygget etter 1900.

Et av husene står der fremdeles og bebos av Vesla Kalhagen.

I et lite hus helt nede ved jernbanen bodde og virket skomaker Adolfsen. Det fortelles at Wilhelm Skjørten med familie også bodde i dette huset noen år. Opplysninger ellers mangler, men jeg husker det lå et lite hus i dette området lenge etter krigen.

Hovde

Hovde er huset bak Blomsterstua. Det blir sagt at huset ble bygget av Aksel Haga, men når er ikke kjent. Haga brukte huset delvis i sin malervirksomhet, men solgte siden til Arthur Rustad. Hjørnet av tomta, mot Kirkegata og Randersgate, ble leiet ut til stenhuggervirksomhet. Stenhuggeren var en svenske som het Carlson. Stenhuggermester Kåre Pedersen arbeidet hos Carlson, og overtok bedriften i 1939.

Lerbekk

Like nedenfor Hovde, omtrent på plenen foran Blomsterstua, lå Lerbekk. Hvem som bygget huset er ikke kjent, men vi vet at tomten ble skilt ut fra Holt i 1900. Her finner vi også flere skomakere: Skomaker Leif Andersen, skomaker Myrås, skomaker Krogstad og skomaker Kristian Aastorp. Den siste også med kafevirksomhet. Aastorp ble drept i kampene ved Lille Rom i 1940. Lerbekk brant i begynnelsen av 1930-årene.

Solvang

Men vi er ikke ferdig med skomakerne. Mellom øverste Skjoldengård og Klokkergården, ligger Solvang. Der bodde fra 1920-årene skomaker Anton Jensen. Han var tidligere gårdbruker på nedre Gudim, men måtte gi opp bondeyrket på grunn av en hofteskade, og begynte som skomaker i Kirkegata.

Bråtefi

1900 ble eiendommen Bråtefi fradelt Holt og det ble bygget bolighus og uthus. Bolighuset lå omtrent der bystyresalen ligger i dag, og uthuset litt bak, mot grusbanen. På Bråtefi bodde familien Teigen som drev Askim Kull- og vedforretning. Aksel Haga leide uthuset til sitt første maleverksted i Askim, sannsynligvis til han bygde Hovde og leide lokaler i kjelleren i Skakstadgården til lager. Det har også vært andre virksomheter innom dette uthuset, men det er ikke klarlagt ennå.

Det var også mange andre hus i Rådhusområdet, men det vil ta for lang tid å nevne alle.

Etter 1900

Vi er nå inne i begynnelsen av 1900-årene, og utviklingen fortsetter med nye bygg, både rene bolighus, forretningsbygg og etter hvert mindre industribygg på begge sider av jernbanen.

Eiendommen Vold med Eriksen & Skaarbergs Pensjonat og Spiseforretning ble skilt ut 20-12-1900, huset som ble rullet på stokker da det senere ble flyttet omtrent til innkjøringen fra Randersgate til Rådhusplassen. Teknisk Etat var der noen år med sine kontorer, med brannsjefen Ragnar Katralen, bygningskontrollør Lorang Nordeng, kontordame Berit Sekkelsten, senere Tønjum, og Fredrik Dahl som ordnet med blant annet Husbanksøknader og hadde regnskapet for Vedutvalget på Trøgstadveien.

Amtskolen ble bygget 1902, og *Askim kommunale høiere almenskole* ble innviet 1903 av statsråd Wexelsen.

1904 startet Wilhelm Bjørnstad sitt mekaniske verksted i Skolegata, lokalene som Jensen og Tørholen senere overtok til sitt firma Askim mek. Verksted.

1905 kommer Gøte Gunneng til Askim og begynner sin virksomhet i kjøtt- og pølsevarer i en bygning ved siden av Fram, og to år senere bygger han forretningsgården ut mot nåværende Gågata. (Brdr. Ruuds forretningsgård i dag).

1907 bygget Gunerius Jensen sitt første snekkerverksted i Skolegata, og 1908 ble det flyttet en brakke fra Kykkelsrud til nedre Henstad. Det ble forsamlingslokalet Elim, øst for badet, hvor vi husker Gustav Jacobsen hadde fargehandel og glassverksted, der barnehagen ligger i dag. Under siste krig ble Elim brukt som skolelokale.

1910 kjøper Johan Hansen Thorud fra Enebakk to parseller av nedre Henstad og bygger Enevold og Austvold, husene som senere gikk under navnene *Londonerbasaren* og *Østfoldgården/Børudgården*.

I 1908 bygget Amalie Dahl sin forretningsgård på Vammaveien. Det heter at det var første murbygg i sentrum.

1913 bygger Karl Hoff lokale for Frelsesarmeen på tomten Betesda,

og i 1914 blir det på Vammaveien oppført eget bygg for postkontor.

Frydheim - Midtslet - Benslet - Apotekergården - Sparebanken

Noen fakta og spekulasjoner

Det området som vanligvis forbindes med Bilitt ligger innenfor Eidsbergveien, Torget, Henstad Plass og fortsettelsen av Storgata fra Apotekerkrysset til Henstad Plass.

Sannsynligvis strakte vel det opprinnelige Bilittområdet seg til bekken bak Frydheim, Midtslet og Apotekergården. Det virker noe underlig om det ved fradelingen av Bilitt ble holdt tilbake ved hovebruket en smal stripe mellom grensen til Hov og plassen Bilitt, en stripe som senere ble tomter for Frydheim, Midtslet og Apotekergården.

Det eneste som kan gi en rimelig forklaring på at denne stripen ble skilt fra Bilitt er veien fra Henstad Plass til Apotekerkrysset. Den delte det sannsynlig opprinnelige Bilittområdet i to deler, men vi vet ikke når den veien kom, om det var før Bilitt ble plass, om den kom i noe senere tid, eller om den kom først med anlegget av Trøgstadveien som var ferdig i 1911. Dette år kalles i en skylddelingsforretning for Frydheim veibiten mellom apotekerkrysset og Henstad Plass for Trøgstadveien.

Veien er imidlertid døpt om senere. I kjøpekontrakten mellom Mads Borge og apoteker Sørensen av 30. november 1922, da den siste kjøper en part av Midtslet til apotekbygg, er navnet blitt Storgata.

At bekken opprinnelig dannet grensen mellom nedre Henstad og Hov blir bekreftet av at både Frydheim, Midtslet, og Apotekergården er fradelt grunn som først lå til Henstad, og etter at Bilitt var gått inn i Løken, til Løken, mens eiendommene på vestsiden av bekken er fradelt Holt, som opprinnelig lå under Hov. Frydheim, som ligger på begge sider av bekken, er for eksempel delt i østre og vestre Frydheim, med østre fradelt Løken, og vestre fradelt Holt (Hov).

Karl Pedersen Tornerud er den eier som er funnet lengst tilbake i dette område. Han selger i 1912 Frydheim og i 1917 Midtslet til Mads Borge. Hvem Karl Pedersen Tornerud hadde kjøpt eiendommene av er ikke kjent, men gårdsnummer og bruksnummer viser at de opprinnelig har kommet fra Løken.

1911 kjøper Borge nok en parsell av en eiendom som er kommet fra Løken. Denne gang av Korsvold, bnr. 18 av gnr. 53 nordre Løken, og eier H. Guderud. Parsellen lå på vestsiden av nåværende gågate, og var den tomt hvor vi dag har Sparebankens tidligere bankbygg. Her har vi også en bekreftelse på at grensen mellom Løken og Hov fulgte bekken, for sparbanktomtens grense mot vest var bekken, og på andre siden av bekken lå Årstad som var fradelt Holt (Hov).

Det er tydelig at bekken som gikk bak noen av de nåværende bygninger mot Storgata dannet en forholdsvis rett grense nord-syd mellom Hov og Løken nordre. Men det ser ut til at bekken svinget i området hvor Gunneng bygget sin kjøttforretning. Huset etter Gunneng, Amalie Dahls Uranienborg, er nemlig fradelt Stykken, og Stykken vet vi var fradelt Hov.

Frydheim østre

Bnr. 21 av gnr. 53 nordre Løken.

1-12-1912 selger Karl Pedersen Tornerud til Mads Borge *en del av nevnte gård (Frydheim) med påstående hus* for kr. 5 000.

Kjøpekontraktens grensebeskrivelse.

Fra Lerbæk langs veien til en pel 12 m. i sydlig retning fra der hvor den oppmålte gatelinje skjærer bygningens sydende og da i en rett vinkellinje til en pel mellom Frydheim vestres og østres delelinjer eller 5 meter fra dr. Randers hagegjerde hjørne, i nordlig retning går delet fra før nevnte hjørne til Lerbæks gjerde og følger dette til Kirkeveien.

Skylddelingsforretningens grensebeskrivelse.

I skylddelingsforretning av 7-12-1911 ble det nedtegnet følgende grensebeskrivelse: *Parsellens grense mot øst begynner ved en i marken nedrammet jernpel, og går i nordlig retning langs med hovedveien som fører til Trøgstad i 12.51 meters lengde til stuebygningens syd-østre hjørne, følger fremdeles veien indtil Kirkeveien, og fortsetter langs denne i nordvestlig retning inn til delegjerdet mellom Lerbæk og parsellen ved sistnevnte vei. Går mot vest langs etter det gamle oppsatte delegjerde mellom Lerbæk og parsellen. Fortsetter så fra det sted hvor nevnte delegjerde slutter, i rett linje i samme retning i 26.32 meters lengde og med grense mot Frydheim vestre, til en i marken nedrammet vinkeljernspel, mot syd grenser parsellen til selgerens tilbakehavende eiendom og går delelinjen her fra sistnevnte vinkeljernspel i rett linje til den i nærværende grensebeskrivelse først nevnte jernpel ved hovedveien som fører til Trøgstad.*

Tillegg i dokumentet:

Selgeren har fremdeles rett til å benytte den adkomstvei som fører fra Kirkeveien over den solgte parsell og som fører til Frydheim vestre.

Vestre Frydheim

Bnr. 23 av gnr. 80 Hov (Holt).

Grensebeskrivelse i oppmålingsforretning av 3 - 5 - 1938.

Mot syd-vest til Solheim (dr. Randers villa) 15.6 m., mot nord-vest til Benslet 31 m., mot nord-øst til kiosk B 6 m. og 4.7 m., og attert mot syd-øst hertil grenser det mot Frydheim 21 m. I alt 439 m2.

Benslet

Gnr. 54 av bnr. 80 Holt (Hov).

Grensebeskrivelse i skylddelingsforretning av 24 - 6 - 1913 over parsell solgt av Holt 80-3 tilhørende Gustav Hångmann til Karl Tornerud.

Mot hovedbølet 31.4 m i rett linje fra enkefru Randers eiendom Solheim i nordlig retning til eiendommen vestre Frydheim i en rett linje av 6.5 m. Enhvidere i syd i rett linje 31.4 m mot førnevnte enkefru Randers eiendom og derfra i 6.6 m i vest til utgangspunktet. Samtlige grenser er betegnet med nedrammede jernpeler.

Benslet

Bnr. 54 av gnr. 80 Hov (Holt).

14-9-1929 selger Askim Kom. Elektricitetsværk parsellen Benslet til Mads Borge for kr. 7 000. *Selgeren forbeholder seg rett til uten utgift for kjøperen en tomt i eiendommens nord-østre hjørne av ca. 25 m² til oppførelse av en transformatoriosk, hvortil også forbeholdes vei over Lerbæk.*

Benslet

Bnr. 54 av gnr. 80 Hov (Holt).

Grensebeskrivelse i oppmålingsforretning av 29 - 4 - 1938.

Den fraskilte part grenser mot øst til Frydheim østre i 6 m lengde fra den prosjekterte kartlagte gate til et hus på hovedbøllet i 47 m, mot vest til hovedbøllet i 6 m og mot nord til ovennevnte prosjekterte gate 4.7 m. Parsellene har fått gnr. 80, bnr. 54.

Benslet

Bnr. 54 av gnr. 80 Hov (Holt).

Grensebeskrivelse i oppmålingsforretning av 3 - 5 - 1938.

Mot sydvest til Solheim (dr. Randers villa) 6.5 m., mot nord-vest til Solheim 31 m., mot nord-øst til prosjektert Gustav Hångmannsgate 6.5 m., og mot syd-øst til Frydheim vest 31 m. I alt 201.5 m².

Midtslet

Bnr. 21 av gnr. 53 nordre Løken.

29-12-1917 kjøper Mads Borge eiendommen Midtslet av Karl P. Tornerud, og 22-1-1918 undertegnes skjøte på eiendommen *-som anført med paastaaende Huse og tilliggende Rettigheder samt med paahvilende Forpligtelser saaledes som jeg har eiet samme tilhøre Mads Borge og Arvinger, og blir jeg hans Hjemmelsmann efter loven*». Dette tyder på at det sto hus på Midtslet før Borge bygget sin gård i 1919.

Eiendommen Midtslet må opprinnelig ha vært hele området fra Frydheim og fram til chausseen (Skolegata). I 1922, tre år etter at Borge har bygget sin egen gård på Midtslet, selger han nemlig tomt av Midtslet til apoteker Sørensen, som på tomten bygger Apotekergården.

Apotekergården

Ifølge kjøpekontrakt av 30-11-1922 selger Mads Borge denne dag en parsell av Midtslet til apoteker Sørensen.

Kjøpekontraktens grensebeskrivelse:

Parsellen grenser i øst til Storgata og går fra en pel i jorden ved et birketre i sydlig retning ca. 20 m, mot syd grenser parsellen til Eidsberggaten og følger denne til eiendommen Solheim, mot vest går grensen langs nevnte eiendoms gjerde til en stolpe i jorden, mot nord grenser parsellen mot hovedbøllet.

Sparebankgården

Bnr. 18 av gnr. 53 nordre Løken.

2-12-1911 skrives kjøpekontrakt mellom Mads Borge som kjøper, og H. Guderud som selger, på en parsell av Korsvold, som Guderud eier.

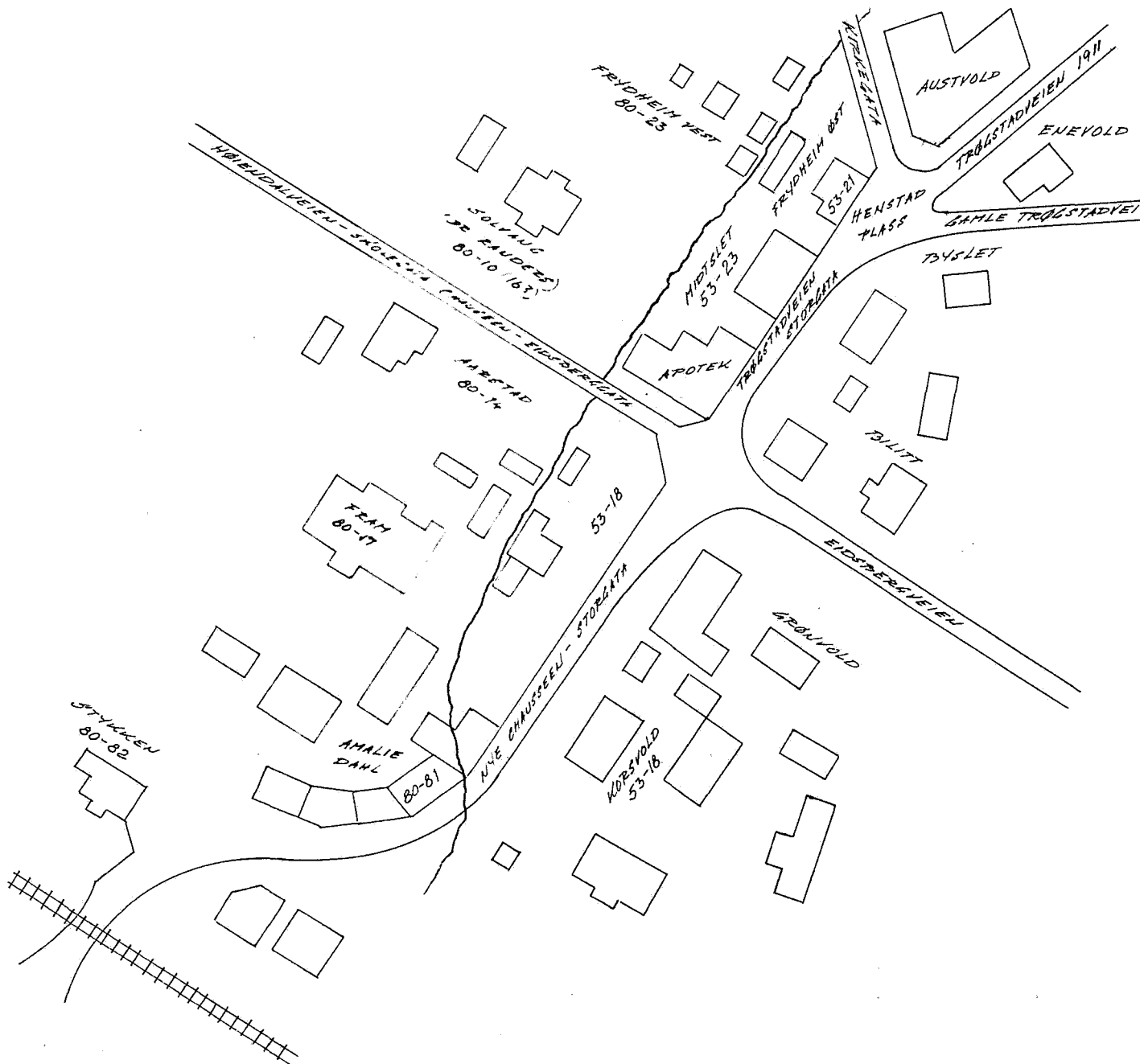
Kjøpekontraktens grensebeskrivelse:

«-beliggende i vest mot Fram og Aarstad, i nord mot den gamle chaussee, i øst mot chausseen. Grensen mot syd blir altså til selgerens eiendom».

Det betyr at Halsgården, og trolig også Gunnenggården, også er skilt ut fra Korsvold.

Den gamle chaussee er Skolegata, og den nye er Storgata.

Denne parsellen lå på vestsiden av nåværende Storgata, der Sparebankens tidligere bankbygg ligger i dag. Parsellen er skilt ut fra Korsvold, bnr. 18 av gnr. 53 nordre Løken, men Fram og Aarstad, som den grenser til, er fradeltr gnr. 80, som er Hov, og vi får nok en bekreftelse på at grensen mellom Løken og Hov fulgte bekken bak noen av de senere bygninger i Storgata.

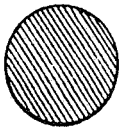
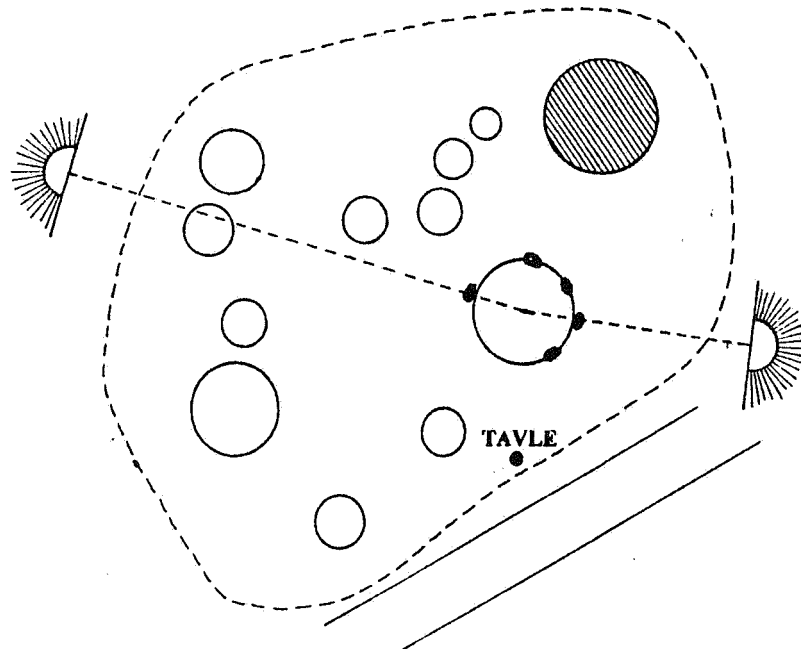

Kultstedet Offeret

Ved veien til Gudim, til venstre på høyden like etter at man har passert Askimjordene og kommet inn i skogen, ligger Offeret. Navnet kan tyde på at det en gang var et offersted der, et kultsted for dyrking av de gamle guder.

Dette er trolig det mest interessante av de gravfelt vi har i behold i Askim. Det er her rester av en stor bronselderrøys, 14-15 m i diameter og høyde 1-3 meter, det er 10 graver fra eldre jernalder (500 f.Kr.- 600 e.Kr.) i området, og en rest av en steinring jeg fant der for et par år siden. Ringen er fra keltertid, 500 f.Kr - år 0, og dannet trolig et hellig hegn rundt en offerplass og noen flatmarksgraver.

Denne steinringen er spennende. 3 av de 5 steinene som er i behold ligger nemlig med senter på en sirkelbue, og de 2 øvrige steiner ligger utenfor sirkelbuen, med den ene siden inn til buen og med senter på linjer som trukket fra sentrum av sirkelen viser til henholdsvis soloppgang 22. juni og solnedgang 22. desember. To viktige datoer i den gamle hedenske religion.

Rest av røys fra e. bronsealder, ca. 1800/1500 - 1000 f.Kr.

Steinring fra keltertid, ca. 500 f.Kr. - 0 f.Kr.

Gravhauger fra eldre jernalder, 500 f.Kr. - 600 e.Kr.

Soloppgang 22. juni

Solnedgang 22. desember